

Bruselj, 26.11.2015
COM(2015) 580 final

**POROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU
EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ**

**Naknadno vrednotenje dogodka evropske prestolnice kulture za leto 2014 (Umeå in
Rīga)**

POROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ

Naknadno vrednotenje dogodka evropske prestolnice kulture za leto 2014 (Umeå in Rīga)

1. UVOD

To poročilo je predloženo v skladu s členom 12 Sklepa št. 1622/2006/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 24. oktobra 2006 o vzpostavitvi aktivnosti Skupnosti za dogodek Evropske prestolnice kulture za leta 2007 do 2019¹, ki določa, da Komisija vsako leto zagotovi zunanje in neodvisno vrednotenje rezultatov dogodka Evropska prestolnica kulture iz prejšnjega leta ter predloži poročilo o navedenem vrednotenju drugim institucijam EU.

V tem poročilu so predstavljena stališča Komisije o najpomembnejših sklepih in priporočilih zunanjega vrednotenja dveh evropskih prestolnic kulture 2014².

2. OZADJE AKTIVNOSTI

2.1. Aktivnost EU za dogodek evropske prestolnice kulture (EPK)

Prvotni program „Evropsko mesto kulture“ se je začel na medvladni ravni leta 1985³. Na podlagi te pobude je bila s Sklepom 1419/1999/ES⁴ vzpostavljena aktivnost Skupnosti za dogodek evropska prestolnica kulture (v nadaljnjem besedilu: EPK) za leta od 2005 do 2019. Države članice so bile razvrščene po kronološkem zaporedju upravičenk za organizacijo vsakoletnega dogodka.

Sklep 1419/1999/ES je bil nadomeščen s Sklepom št. 1622/2006/ES, ki je ohranil načelo kronološkega zaporedja držav članic, vendar je dodatno opredelil cilje aktivnosti ter uvedel novo ureditev izbora in spremljanja.

Na podlagi tega sklepa je splošni namen EPK opozoriti na bogastvo in raznolikost evropskih kultur, njihove skupne značilnosti ter spodbujati večje medsebojno razumevanje med evropskimi državljani. EPK si prizadeva za spodbujanje sodelovanja med kulturnimi izvajalci, umetniki in mesti v Evropi, spodbuja sodelovanje državljanov, živečih v mestu in okolici, obenem pa skuša povečati zanimanje državljanov iz tujine ter predstavlja trajnosten in sestavni del dolgoročnega kulturnega in družbenega razvoja mest⁵.

2.2. Izbor in spremljanje EPK za leto 2014

V skladu s Sklepom št. 1622/2006/ES sta bili do organizacije dogodka EPK leta 2014 upravičeni Švedska in Latvija.

Vzporedne razpise so upravljali pristojni organi teh dveh držav članic. Izbor poteka v dveh fazah: faza predizbora (mesta, ki kandidirajo, gredo v ožji izbor), ki ji sledi faza izbora (ožji izbor se zmanjša na enega samega kandidata). Odbor trinajstih članov, od katerih jih šest

¹ UL L 304, 3.11.2006, str. 1.

² http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/documents/ecoc-2014-report_en.pdf

³ Resolucija ministrov za kulturo, ki so se sestali v okviru Sveta, z dne 13. junija 1985 o letnem dogodku „Evropsko mesto kulture“ (85/C 153/02); <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:1985:153:0002:0003:EN:PDF>.

⁴ Sklep 1419/1999/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. maja 1999 o vzpostavitvi aktivnosti Skupnosti za dogodek Evropske prestolnice kulture za leta 2005 do 2019 (UL L 166, 1.7.1999, str. 1). Navedeni sklep je bil nazadnje spremenjen s Sklepom 649/2005/ES Evropskega parlamenta in Sveta (UL L 117, 4.5.2005, str. 20).

⁵ Za več informacij glej: http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en.htm.

imenuje zadevna država članica, ostalih sedem pa evropske institucije, prouči prijave mest, ki kandidirajo, na podlagi ciljev in meril iz Sklepa.

V vsaki od teh dveh držav članic so se prijavila štiri mesta, od katerih sta bili izbrani dve na Švedskem in tri v Latviji⁶. Odbor je septembra 2009 priporočil, da se naziv EPK dodeli mestoma Umeå in Rīga.

Svet ministrov Evropske unije je maja 2010 mesti uradno imenoval za EPK za leto 2014.

Po imenovanju se je za mesti Umeå in Rīga začelo spremljanje: napredek priprav mest je spremljal in vodil odbor, sestavljen iz sedmih neodvisnih strokovnjakov, ki so jih imenoval evropske institucije in so preverjali tudi skladnost s programom in zaveze, na podlagi katerih sta bili mesti izbrani. Rīga in Umeå sta se novembra 2011 in aprila 2013 udeležili dveh uradnih sestankov spremljanja, ki jih je sklicala Komisija. Postopek spremljanja se je zaključil tako, da je odbor dal Komisiji pozitivno priporočilo o dodelitvi 1,5 milijona EUR vredne denarne nagrade v čast Meline Mercouri mestoma Umeå in Rīga.

3. ZUNANJE VREDNOTENJE

3.1. Pogoji vrednotenja

V okviru vrednotenja se proučuje izvajanje obeh EPK za leto 2014 skozi celotno obdobje trajanja, od začetka, vse do trajnosti in zapuščine, ter obravnava učinek pridobitve naziva v obeh mestih. Zlasti se ocenjujejo ustreznost, učinkovitost, uspešnost in trajnost EPK, oblikujejo posamezni in splošni zaključki na podlagi teh dveh EPK in obravnavajo posledice za prihodnje nosilce naziva EPK.

Zunanje vrednotenje je bilo izvedeno, preden so začele veljati smernice za boljše pravno urejanje⁷.

3.2. Metodologija in omejitve izbranega pristopa

Vrednotenje in njegova metodologija sta bila zasnovana tako, da izpolnjujeta standardno zahtevo Sklepa in prispevata k razvoju podrobnejšega razumevanja uspešnosti in dosežkov aktivnosti. Vrednotenje je zlasti dobra priložnost, da se ozre v predhodno leto ter opredeli izkušnje in priporočila na podlagi izkušenj v obeh izbranih mestih.

Kot pri prejšnjih vrednotenjih EPK 2007–2012, je logika ukrepov, ki jo je uporabil izvajalec vrednotenja, temeljila na hierarhiji ciljev v skladu s Sklepom.

Da bi se rezultati lahko primerjali s prejšnjimi vrednotenji, se metodologija za zbiranje dokazov in analizo uporablja dosledno. Mesti sta bili vrednoteni ločeno na podlagi osnovnih podatkov, ki so bili zbrani na terenu ali pa sta jih predložila oba EPK, in analize več sekundarnih virov podatkov.

Osnovni viri podatkov so vključevali intervjuje, opravljene med obiskoma obeh mest ali po telefonu in prek spletne raziskave v Rīgi. Cilj teh intervjujev je bil pridobiti različne poglede na posamezni EPK, vključno s pogledi ekip upravljanja, nosilcev odločanja na lokalni in nacionalni ravni, ključnih kulturnih izvajalcev ter več partnerjev, ki so sodelovali pri izvajanju aktivnosti EPK, in več organizacij, ki so vodile projekte EPK ali v njih sodelovale.

Sekundarni viri podatkov so vključevali informacije iz izvirnih prijav za EPK, študije in poročila, ki jih je pripravil ali naročil EPK, programe dogodkov, promocijski material in spletna mesta, statistične podatke o kulturi in turizmu ter količinske podatke o financah, dejavnostih, dosežkih in rezultatih, ki jih je predložil EPK.

⁶ Predizbor, izbor in spremljanje poročil odbora so na voljo na naslednji spletni strani: http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en.htm.

⁷ http://ec.europa.eu/smart-regulation/guidelines/toc_guide_en.htm.

Kot pri vseh prejšnjih naknadnih vrednotenjih EPK, Komisija meni, da je ta metodologija primerna za pripravo poročila, ki vsebuje razmeroma trdno osnovo, na kateri je mogoče oblikovati trdne sklepe glede učinkovitosti EPK.

Vendar pa primanjkuje trdnih dokazov o koristih in učinku EPK na mesti, deloma zaradi časovnih in proračunskih omejitev vrednotenja. Posledično so zaključki poročila bolj utemeljeni s stališči in mnenji različnih interesnih skupin kot na (omejenih) količinskih podatkih, ki so na voljo.

Po drugi strani pa je večina kvalitativnih dokazov, tj. v obliki rezultatov spletne raziskave in intervjujev, omejena na tiste, ki so neposredno sodelovali pri programu in nekako imeli od njega koristi.

Poleg tega so nekateri od zastavljenih ciljev obsežni in težko izmerljivi, pri čemer je bilo vrednotenje izvedeno pre zgodaj, da bi se lahko ocenilo morebitne dolgoročne učinke. Posledično se veliko dokazov osredotoča na realizacijo in rezultate ali nove koristi na višji ravni namesto na trdne dokaze na trdnih temeljih, ki bi potrebovali več časa za uresničitev. Da bi se ti učinki lahko bolje ocenili, bi bilo koristno, če bi mesti izvedli longitudinalna vrednotenja, zlasti da bi se potrdila učinkovitost javne porabe v EPK s kulturnega, socialnega in gospodarskega vidika, ter uporabili širši razpon ocenjevalnih podatkov v podporo ugotovitvam.

Komisija se v celoti zaveda – in strinja – glede takšnih omejitev, ki so bile opredeljene že v delovnem dokumentu, ki je priložen predlogu Sklepa o vzpostavitvi aktivnosti Unije za evropske prestolnice kulture za leta od 2020 do 2033⁸. Za odpravo tega stanja predlog Komisije in končno na podlagi tega sprejeti Sklep⁹ predvidevata, da mesti – zaradi boljšega položaja pri pridobivanju primarnih podatkov o vplivu naziva – postaneta ključna akterja v postopku vrednotenja.

Zaradi tega je dobro, da je Umeå (ter v manjšem obsegu Rīga) izvedla raziskave za boljše razumevanje vpliva EPK na kulturne ustanove in lokalne prebivalce kot tudi na mednarodno razsežnost in gospodarstvo.

Kljub temu Komisiji podatki in drugi dokazi, ki podpirajo vrednotenje, zadostujejo, da se lahko strinja s splošnimi ocenami in zaključki vrednotenja, za katere meni, da zagotavljajo dovolj resnično in celovito sliko obeh EPK za leto 2014 kljub pomanjkanju zanesljivih podatkov in drugih neodvisnih dokazov v podporo zelo utemeljenim zaključkom o učinkovitosti in učinkih.

4. UGOTOVITVE OCENJEVALCA

Vrednotenje potrjuje, da veliko ugotovitev iz prejšnjih poročil, zlasti tistih, ki se nanašajo na splošno ustreznost, učinkovitost in uspešnost aktivnosti EPK, še vedno drži. Navedene ugotovitve so bile delno posodobljene in osvežene z novimi informacijami, zbranimi med vrednotenjem za leto 2014, kadar koli je bilo to mogoče. To poročilo se osredotoča na te nove elemente.

4.1. Ustreznost aktivnosti EPK in oba EPK za leto 2014

Po mnenju ocenjevalca sta obe mesti gostiteljici videli EPK bolj kot kulturno prireditev, ki krepí in internacionalizira njuno kulturno ponudbo ter spodbuja kulturno raznolikost in skupne kulturne elemente Evrope, ne pa kot gospodarski ali družben program. Poročilo

⁸ Glej SWD(2012) 226 final, točka 2.4.4.

⁹ Sklep št. 445/2014/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. aprila 2014 o vzpostavitvi aktivnosti Unije za Evropske prestolnice kulture za leta od 2020 do 2033 in o razveljavitvi Sklepa št. 1622/2006/ES (UL L 132, 3.5.2014, str. 1).

ugotavlja, da je EPK pomemben ukrep v zvezi s členom 167 PDEU glede na prispevek Unije k „razcvetu kultur držav članic“.

Vendar poročilo poudarja, da sta Rīga in Umeå za reševanje drugih vidikov svojih strategij razvoja mest uporabili tudi status EPK. Posledično so številne izvedene dejavnosti leta 2014 izjemno pomembno prispevale k splošnemu političnemu dnevnu obeh mest kot tudi k prednostnim nalogam in ciljem na ravni EU na drugih področjih politike, ki niso kulturnega značaja, kot so mestni in regionalni razvoj, zaposlovanje, podjetništvo, turizem ter splošne politike socialne kohezije.

4.2. Učinkovitost vodenja in upravljanja ter sposobnost za doseganje rezultatov

Ocenjevalec je obravnaval sposobnost za izvajanje in učinkovitost upravljanja EPK obeh mest in ugotovil, da so se mehanizmi za izvajanje EPK v obeh mestih na splošno dobro obnesli.

Projekt Umeå 2014 je izvedla skupina, ki je delovala neposredno v občini Umeå. Poročilo poudarja, da je imela skupina koristi od močne politične podpore že od vsega začetka, ker je bilo leto prireditve mišljeno kot orodje za doseganje ciljev lokalnih kulturnih in drugih politik, kar je omogočilo določitev jasnih ciljev. Ključna značilnost upravljalvske strukture je uporaba pristopa „odprtega vira“, in sicer na podlagi sodelovanja in udeležbe. Pravzaprav je ta pristop vključeval vzpostavitev splošnih tem in meril za program kot celoto in nato povabil kulturne izvajalce in druge deležnike, da „zapolnijo“ program. Na splošno je v poročilu navedeno, da je upravljanje projekta Umeå 2014 potekalo dobro, čeprav je bila končna ekipa sestavljena razmeroma pozno v fazi razvoja in bi se lahko izboljšala v zgodnejši fazi, da bi se omogočil zgodnejši razvoj večine vsebine kulturnega programa.

V Rīgi je mestni svet ustanovil neprofitno organizacijo Rīga 2014 Foundation, ki je usklajevala fazo izvajanja in razvojno fazo aktivnosti EPK. Vodil jo je nekdanji vodja oddelka za kulturo mestnega sveta. V poročilu je navedeno, da se je ta model – ki ni edinstven v primerjavi s prejšnjimi EPK – izkazal kot najprimernejši za izvajanje, ker je zmanjšal upravno breme, se izognil nekaterim birokratskim postopkom, ki se uporabljajo na državni ali občinski ravni v državi, in zagotovil neko obliko neodvisnosti, tako da se je program EPK lahko razvil „prosto“, brez znatnih zunanjih vplivov. Poročilo tudi pozitivno poudarja stabilnost upravne skupine in podpore vseh političnih struktur vzdolž življenjskega cikla projekta.

Oba EPK sta bila zasnovana in izvedena v težkih gospodarskih časih tako na mestni kot tudi na nacionalni ravni, zato je bila finančna učinkovitost ključni vidik njunega načrtovanja in izvajanja. Čeprav sta imeli Umeå in Rīga na voljo različno količino sredstev (45,6 oziroma 27,3 milijona EUR) za svoje kulturne programe, sta obe mesti pokazali, da je mogoče izvesti uspešen EPK z razmeroma skromnim proračunom in v času, ko so sredstva omejena.

Iz poročila je razvidno, da sta bila oba EPK financirana iz javnih in ne zasebnih sredstev. Poudarja, da nobeno mesto ni pridobilo dohodka iz zasebnega sektorja, kot sta prvotno določili v svojih vlogah, financiranje iz zasebnega sektorja pa je predstavljalo manj kot 10 % celotnega proračuna obeh EPK. Čeprav je verjetno, da je EPK zelo odvisen od javnih proračunov, je treba omeniti, da nobeno od gostiteljskih mest leta 2014 ni doseglo napredka pri privabljanju financiranja iz zasebnega sektorja z neposredno podporo, sponzorstvom ali z oglaševanjem. Po mnenju ocenjevalcev je to do neke mere posledica sedanjih gospodarskih razmer in pričakuje se, da se bo z izboljšanjem gospodarskega stanja izboljšala tudi sposobnost državne blagajne za vodenje aktivnosti EPK.

4.3. Uspešnost pri razvijanju kulturnih dejavnosti ter kulturne in umetniške vsebine

Kljub pomanjkanju celovitih podatkov o rezultatih in učinkih poročilo ugotavlja, da sta imeli leta 2014 obe mesti izjemno velik obseg kulturnih dejavnosti (skupno nekaj manj kot 500 v Rīgi pod geslom „Višja moč“ in malo več kot 1 000 v mestu Umeå s sloganom „Radovednost

in strast“)¹⁰. Čeprav je težko oceniti, koliko več kulturnih dejavnosti je bilo v obeh mestih leta 2014 v primerjavi s prejšnjimi leti, so številni ocenjevalci ocenili, da se je število vsaj „podvojilo“.

Oba EPK sta prav tako uspela oblikovati obsežen kulturni program, ki je vključeval več različnih kulturnih zvrsti, izvajanih čez celo leto, pogosto v različnih delih mesta in celo drugje. Med letom sta mesti maksimalno izkoristili možnosti in oblikovali kulturne programe, ki niso bili ne konservativni ne previdni, s kulturnimi dogodki, ki so bili večji in inovativnejši kot prej. Čeprav sta se obe mesti oprli na številne odmevne in razkošne dogodke, sta vključili tudi veliko manjših kulturnih dejavnosti, ki so bile prav tako dobro sprejete.

Po mnenju ocenjevalca so umetniški nadzor in upravljanje pri oblikovanju kulturnih programov obeh EPK opravljali zanesljivi in izkušeni akterji, ki imajo dejansko in poglobljeno razumevanje kulturnega programa mest. To umetniško znanje se je v veliki meri odrazilo v samih usklajevalnih organih (ter v projektih), ki so več kot le upravljali ter spremljali realizacijo in proračune.

4.4. Uspešnost pri spodbujanju evropske razsežnosti

Poročilo ocenjuje, da je bil kulturni program, ki ga je leta 2014 predstavilo mesto Umeå, po naravi bolj evropski, kot je bila kulturna ponudba mesta v prejšnjih letih. Temeljlil je na splošnem konceptu, da je Umeå „severna soba“ v „evropski hiši“ in kraj za prečkanje meje ter dolgoročno sodelovanje na območju Laponske, ki zajema severne dele Finske, Norveške, Švedske in Rusije. V okviru tega splošnega koncepta so bile obravnavane številne posebne teme, vključno z nekaterimi, ki so se nanašale na kulturo, ozemlja in identiteto Laponcev, avtohtonih prebivalcev severne Skandinavije. Kulturni program – oblikovan v okviru osmih letnih časov koledarja Laponcev – je preučil in postavil v ospredje laponsko kulturo v vseh njenih oblikah, npr. z rokovsko umetnostjo, glasbo, obrtni in oblačili.

Poleg tega je projekt EPK mestu Umeå omogočil, da je povečalo evropsko in mednarodno razsežnost svoje kulturne ponudbe s sodelovanjem z nekaterimi mednarodnimi umetniki, ki so bili posebej povabljeni, da sodelujejo pri organizaciji in so-organizaciji dogodkov, del in razstav. Skupaj je 195 projektov vključevalo nekakšno sodelovanje z umetniki ali drugimi kulturnimi ustanovami iz drugih (zlasti evropskih) držav.

Po mnenju ocenjevalca je Umeå 2014 – kljub geografskemu izzivu, saj je relativno izolirana na severu – kar najbolj izkoristila status EPK v prizadevanjih za privabljanje evropskega občinstva v mesto in se s trženjem in komunikacijskimi dejavnostmi postavila „na zemljevid“. V zvezi s tem poročilo omenja pozitivne dosežke kampanje „Caught by [Umeå]“, ki je predstavnikom mesta in njegovemu kulturnemu sektorju omogočila neposredni stik z občinstvom iz različnih evropskih mest pred začetkom leta naziva, kot način za privabljanje v mesto Umeå. Poleg tega se je število rezerviranih nočitev od leta 2013 do 2014 v vseh turističnih nastanitvah zvišalo za 24 %.

Kar zadeva Rīgo, je iz poročila razvidno, da se je evropska razsežnost izražala v številnih različnih prireditvah in dejavnostih. To je vključevalo projekte, ki so poudarjali skupne evropske teme, kot so tiste, povezane s prvo svetovno vojno ali z nekdanjo zgradbo KGB, ali podporo izmenjavam ali drugim programom mobilnosti različnih držav članic EU. V zvezi s tem ugotovitve kažejo, da je imelo 40 % vseh projektov EPK mednarodno razsežnost, tako da so v njih sodelovali tuji (večinoma evropski) posamezniki, kot so izvajalci, umetniki in organizatorji prireditev.

EPK je bil obravnavan tudi kot „shajališče“ za mednarodne umetnike in priložnost, da se družijo in sodelujejo pri različnih dejavnostih.

¹⁰ Štetje števila dejavnosti EPK ni enostavno, ker lahko nek EPK na primer karneval obravnava kot eno dejavnost, medtem ko lahko drug šteje posamezne dejavnosti v okviru karnevala.

Glede izboljšanja mednarodne prepoznavnosti mesta (glavna motivacija projekta EPK) so bili rezultati v Rīgi 2014 mešani. Število tujih turistov v Latviji se je v prvi polovici leta 2014 zvišalo za 18,9 %, 2 800 publikacij pa je omenjalo EPK in Rīgo (od tega je bilo 98 % pozitivnih), vendar se zdi, da je bilo obiskovalcev iz tujine manj kot 2 %.

4.5. Uspešnost pri vključevanju in ozaveščanju državljanov

V poročilu je navedeno, da je bilo med ključnimi vidiki uspešnosti v obeh mestih vprašanje, kako pomembno vlogo je imel status EPK pri večanju vabljenosti in dosega kulture za družbene skupine in soseske, ki se brez EPK ne bi udeležili kulturnih dejavnosti.

Oba programa sta bila v tem pogledu zelo proaktivna in sta si prizadevala zagotoviti kulturno vsebino, ki je bila priljubljena pri zelo različnem občinstvu, in vključevala dejavnosti, ki so bile označene kot priljubljene, alternativne ali inovativne po naravi. Zdi se, da se je 71 % oziroma 76 % prebivalcev mest Umeå in Rīga udeležilo kakšnega dogodka EPK, medtem ko se je 1,6 milijona ljudi udeležilo dejavnosti v latvijskem glavnem mestu. Nosilci projektov so bili pozvani, naj se osredotočijo na premalo zastopane skupine, veliko dejavnosti je potekalo v netradicionalnih okoljih zunaj mestnega središča, predložene pa so bile tudi jasne smernice (tudi med delavnicami ali v obliki smernic) o tem, kako na najboljši način razširiti udeležbo.

Poleg tega je bil razvoj projekta v obeh mestih odprt in pregleden s pomočjo javnih razpisov za predloge glede projektov, ki so prišli od „zgoraj navzgor“, tako da so bili snovalci projektov kulturni in ne strateški akterji. Zgoraj navedeni pristop odprtega vira v mestu Umeå se je izkazal za zelo učinkovito orodje pri financiranju lokalnega kulturnega sektorja in velikemu delu prebivalstva dal dobro priložnost za oblikovanje in izvajanje kulturnega programa na pristen in verodostojen način. Po mnenju ocenjevalca je ta pristop primeren le za mesta, ki so odprta za soustvarjanje in mednarodno sodelovanje ter v katerih obstajata zaupanje in tradicija soglasja.

V poročilu je navedeno, da je bil projekt Rīga 2014 zelo uspešen pri širjenju dejavnosti in koristi svojega kulturnega programa po mestu ter na prebivalce in soseske, ki imajo tradicionalno malo opravka s kulturno ponudbo. Celoten del programa (imenovan „časovni načrt“) je bil namenjen sodelovanju z organizacijami in s posamezniki, ki živijo na teh območjih. Po mnenju ocenjevalca je ključni uspeh način, na katerega se je take skupine pooblastilo, se z njimi posvetovalo in s tem zagotovilo, da so izoblikovale, uresničile kulturni program ter v njem uživale. Poročilo kot zelo pozitivni dosežek ocenjuje dejstvo, da je projekt Rīga 2014 prispeval k spodbujanju pristopa „od spodaj navzgor“ za oblikovanje in izvajanje programa EPK v državi, v katerih je pristop do razvoja skupnosti šele v zametkih.

4.6. Učinkovitost pri doseganju gospodarskih in turističnih učinkov ter učinkov pri razvoju mest

Glede na poročilo ni jasnih znakov splošnega učinka EPK v mestu.

Kljub temu poročilo v zvezi z mestom Umeå ugotavlja, da so za uspešno organizacijo EPK zaslužne ambicije lokalnih deležnikov, da bi ustvarjalno preoblikovali svoje mesto kot središče rasti in kulturno destinacijo. Iz dokazov, ki jih je zbral ocenjevalec, je razvidno, da je EPK pomembno prispeval k izpolnitvi tega cilja, zlasti z zagonom za zaključek pomembnih naložb v kulturno infrastrukturo in ustvarjanje mednarodnega zanimanja v mestu.

Čeprav je projekt Umeå 2014 izjemno pomemben za mesto in njegov razvoj, je bil njegov uspeh v veliki meri odvisen od širše strategije za urbani razvoj. Projekt Umeå 2014 ni bil niti katalizator razvoja mesta niti končni rezultat. Kulturna ponudba mesta, kakršna je sedaj, odraža rast v zadnjih desetletjih, zlasti razširitev univerze in panog, ki so od nje odvisni.

V Rīgi so se osredotočili predvsem na „kulturno“ vsebino programa, ne pa izboljšanje razvoja infrastrukturnih projektov ali drugi fizični razvoj, povezan s kulturo ali širšo javnostjo. Zato so nekateri menili, da program ni bil pravo gonilo za fizične izboljšave v mestu. Drugi so

opozarjali, da ni bilo očitnega fizičnega simbola projekta Rīga 2014, ki bi ga lahko v letu kulture 2014 ali po njem povezovali z njim. Po mnenju nekaterih je to pomanjkanje osrednjega fizičnega „simbola“ znak za to, da ni bilo očitnega „učinka“ EPK. Vendar se zdi, da je EPK sodelujočim na kulturnem področju mesta omogočil odtis pečata tega področja politike.

4.7. Trajnost

Poročilo ugotavlja, da obstajajo vidiki pristopa obeh mest, ki kažejo na to, da je bila trajnost upoštevana. Čeprav se je o dediščini začelo razmišljati že na začetku življenjskega cikla EPK obeh mest, se iz tega ni razvil izrazit dolgoročni načrt dediščine ali trajnosti, da bi se kulturna ponudba ohranila tudi po samem letu naziva. Dejstvo, da je bilo pomanjkanje sredstev za ohranitev nekaterih ključnih vidikov kulturnega programa za leto 2014 poudarjeno kot glavna ovira za trajnost, ni presenetljivo.

Kljub zgoraj navedenemu obstajajo dokazi, da je kultura zaradi EPK postala pomembnejša pri političnih prednostnih nalogah v obeh mestih. Dejansko je EPK obema mestoma omogočil, da predstavita pomen in koristi kulture na ravni, ki brez tega statusa ne bi bila mogoča.

Projekt Umeå 2014 je bil obravnavan kot del širše strategije za razvoj mest, v katerih je kultura ključni element. Mesto bo nadaljevalo desetletno strategijo za kulturo, ki zajema obdobje 2010–2020 in bo posodobljena, da se bodo upoštevale izkušnje, pridobljene v letu EPK, poraba za kulturo na prebivalca pa se bo po pričakovanjih še povečevala in bo še vedno približno dvakrat višja od povprečja vseh švedskih občin.

V Rīgi je kultura zdaj omenjena v novem občinskem razvojnem načrtu z vključitvijo prednostnih nalog, kot so spodbujanje „ustvarjalnega in evropskega mesta z visokokakovostnim kulturnim življenjem“ ali spodbujanje „dostopa do kulture ter dejavno spodbujanje ustvarjalnosti prebivalcev in udeležbe javnosti“.

Poleg tega je Umeå izboljšala svojo kulturno infrastrukturo, ki bo ključna dediščina po letu 2014, saj organizacijam, prebivalcem in obiskovalcem zagotavlja nove in izboljšane stavbe za prihodnja leta. Čeprav se je in se bo kulturna infrastruktura Rīge izboljšala, je to manj povezano s programom EPK, ker večina objektov ni bila pravočasno dokončana, da bi se uporabljala v samem evropskem letu.

Prav tako ni dvoma, da sta Rīga in Umeå tako kot prejšnje evropske prestolnice kulture vzpostavili celo vrsto novih odnosov in mrež na mestni, nacionalni in mednarodni ravni, ki bodo ohranjeni v prihodnosti.

Morda je najpomembnejši vidik trajnosti povečana zmogljivost, o kateri so poročali kulturni izvajalci v obeh mestih na podlagi svoje udeležbe pri izvedbi različnih projektov EPK. Ključna korist EPK in tista, ki povečuje njeno trajnost, so nove spretnosti, izkušnje, dosežki in znanje v mestu zaradi načrtovanja in izvajanja pomembnega kulturnega leta.

5. GLAVNA PRIPOROČILA ZUNANJEGA VREDNOTENJA IN ZAKLJUČKI KOMISIJE

Na podlagi tega poročila Komisija sklene, da je dejavnost EPK na evropski ravni še vedno zelo pomembna kot tudi visoko cenjena s strani gostiteljev in ustvarja obsežne kulturne programe s pozitivnimi rezultati, ki pa jih še ni mogoče v celoti oceniti. Samo longitudinalna vrednotenja, ki bi jih izvedla gostiteljska mesta – kot je navedeno v točki 3.2 – bi lahko zagotovila jasnejšo sliko v zvezi s tem.

Komisija tudi ugotavlja, da so bili programi, ki sta jih izvajala nosilca naziva leta 2014, ustvarjalni in v skladu s cilji aktivnosti EPK; odražali so evropsko razsežnost, vključevali številne lokalne prebivalce in deležnike, pripeljali kulturo do novega občinstva (s posebnimi orodji in strategijami), vzbudili zanimanje državljanov iz tujine (čeprav v Rīgi v manjši meri,

kot je bilo pričakovano) in bodo verjetno vplivali na dediščino (tudi če ne bo formalnih načrtov za trajnost). Vendar bo za potrditev učinka programa koristno izvesti poglobljene ocene obsega ustvarjenih koristi glede na nastale stroške. Zdaj sta obe mesti odgovorni, da izvedeta raziskave, da bi bolje razumeli, kako sta optimizirali kulturne, družbene in gospodarske koristi, in da lahko prikažeta vpliv leta naziva na razvoj mesta ter s tem upravičita vrednost javne porabe.

Poročilo poudarja številna priporočila, ki izhajajo iz mnenj ocenjevalcev o obeh EPK za leto 2014. Naslednja priporočila so zlasti koristna za prihodnje EPK in zato namenjena njihovem oblikovanju in izvajanju programov: treba je imeti politično podporo tako na mestni kot tudi na nacionalni ravni, da bi omogočili stabilnost; treba je ustvariti trdno in učinkovito skupino v zgodnji fazi razvoja; treba je preseči kulturne dejavnosti in aktivnost EPK povezati z drugimi vidiki strategije mesta, vključno s podjetništvom, socialno vključenostjo in fizičnim razvojem; nosilci naziva morajo zajeti podatke o „učinku“, kot so število obiskovalcev, poraba obiskovalcev, raven zadovoljstva ter širši gospodarski učinki; z namenskimi strategijami je treba še naprej dejavno povečevati udeležbo v kulturi, razvijati dolgoročne načrte za ohranjanje kulturne ponudbe po letu naziva. Poročilo tudi priporoča, da Komisija oblikuje zbirko vseh priporočil iz vrednotenij sedanjih in prihodnjih EPK in jih da na razpolago mestom, ki kandidirajo, da bi jim pomagala pri učenju iz preteklih izkušenj in dobre prakse.

Komisija priznava pomen vseh teh priporočil in bo upoštevala predlog ocenjevalcev glede priprave priročnika.